

1725 i alt 1.119, 1727 kun 523 (34). 1737 og 1758 indbrændtes henholdsvis ca. 2.600 og 600 oldensvin til skovene under Hørsholm gods (27). Iflg. en indberetning 1758 til Rentekammeret var i alt 20.411 svin på olden (35). 1765 indbrændtes ca. 19.000 til kronens skove i NSjælland (32), og 1769 meddeles, at skoven omkring Dronninglund i Vendsyssel i gode oldenår kunne fede 1000 svin (36).

1819 blev til Frijsenborg-skovene indbrændt 3.000 treårige svin (37). Mod århundredets slutning tog svineavl en stor opsving; bestanden øgedes fra 731.000 i 1888 til 1.457.000 i 1903, og oldendriften, som forinden næsten var ophørt, blev igen mere almindelig, især da det gjaldt at fremskaffe billigere foder og mere kødfulde svin. Veterinæren Harald Goldschmidt foreslog o. 1880 at genindføre oldendriften til at hærde og motionere dyrene, og 1888 (et rigt oldenår) udsattes bl.a. 270 svin ved Eriksholm;

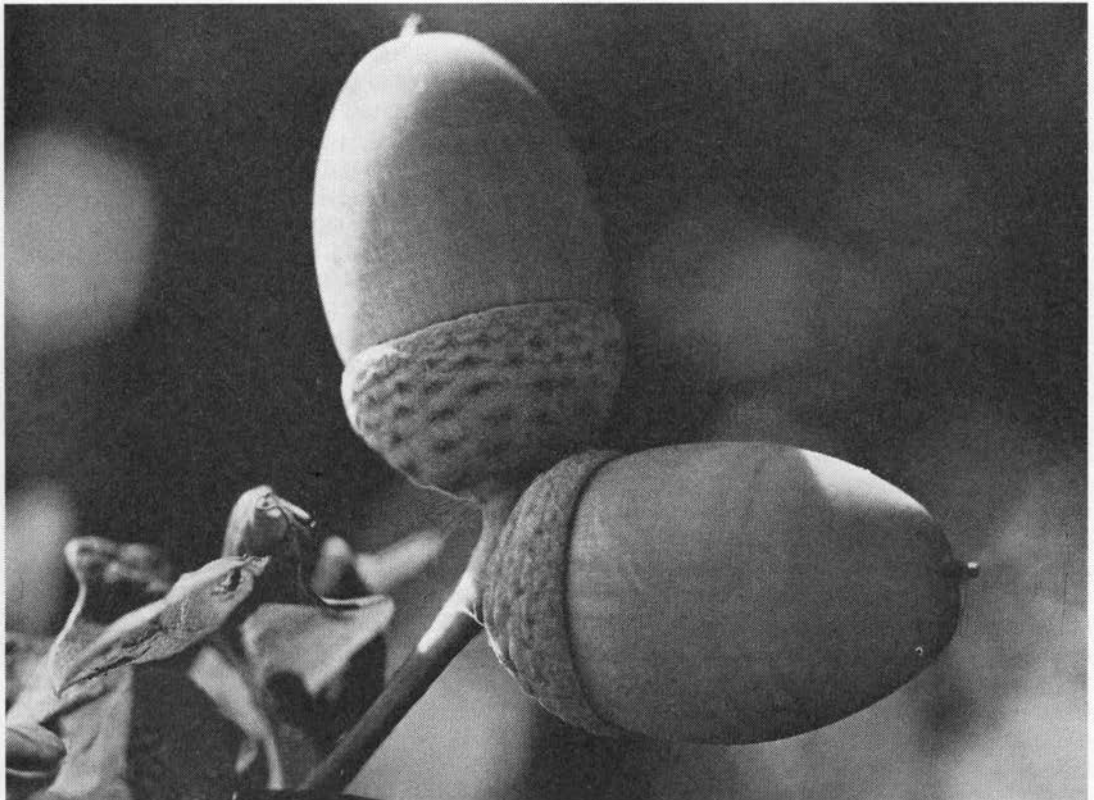
1890 var der 5–600 i Vallø stifts skove, 1896 og 1900 drev man svin på olden i Wedellsborg og Brahetrolleborgs skove (38).

Under første verdenskrig, i de to oldenår 1915 og 1918, blev svin drevet til skovs, således 62 ved Vemmetofte (39), og endnu 1924 sås svin på olden i Sem skov ved Ribe. – I Gyllingnæs skove havde hver bonde en eller flere hule ege, hvori hans svin overnattede eller søgte ly for uvejr (39b), sml. ovenfor.

Store flokke oldensvin kunne (som de talrige geder, der dengang græssede i skovene) ødelægge opvæksten ved at afgræse rødder, bark og blade. Og da det kun var store gamle ege- og bøgetræer, som gav rigelig olden, skånedes ejeren først og fremmest dem og huggede opvæksten – dvs. skovens naturlige fornyelse (40).

Men svinene gjorde også gavn: skovbunden blev bearbejdet af trynerne og gødet, så de unge ege- og bøgekimplanter groede bedre i den løse,

Agern, frugter af stilkeg. I arbejdet på at forny de danske egeskove indsamledes agern i store mængder og udsåedes om foråret, når frosten var gået af jorden. (EH).





Skamhugget egetræ fra J. Tántzer: *Der Dianen hohe und niedere Jagdgeheimniss*, 1682. Det kgl. Bibliotek.

næringsrige jord; mange skadedyr (især skovmus) blev dræbt, talrige frø trådt ned i spiredybde. Endnu 1888 og 1895 anbefales det at sende unge svin i skoven, hvor de gør nytte ved at gøde jorden, især efter oldenår fremkom en rigelig opvækst (41). Sml. bøg bd. 2.

Om agern skrives 1800, at det er »velkendt, at de er et godt foder for svin, også hornkvæget skal blive fedt og stærkt deraf« (42). Om indsamling af agern og bog i anden mands skov gjaldt samme regler som for hassel (s. 262) (43), men de blev alligevel kørt hjem i læssevis (44). 1836 gav Erik Viborg en anvisning på at indsamle, nedkule og malte agern.

Agermel, hvedeklid og højrfrø som hønsefoder stimulerede æglægningen og gav mange toblommeæg (1805; 45). Ovtørrede og/eller formalede agern blev brugt som fedefoder til svin og stude; med olden fra 25 fuldvoksne ege kunne man almindeligvis opfede ét svin. Alt fjerkræ kunne fodres med tørrede og knuste agern (1849; 46). I et oldenår o. 1850 samlede husmænd og indsidere på Brahetrolleborg-egnen store mængder, der opblødt i valle eller vand tjente som svinefoder (47), efteråret 1857 blev i alle skovegne samlet store kvanta til svin (47b), 1873 refereres forsøg med agerns foderværdi (48). I slutningen af 1800-t nævnes (ofte børns) indsamling, bl.a. fra Sønderjylland, SFyn og

NSjælland (49), i Øjylland også til salg for en krone skæppen (50). En klar oktoberdag gik gårdens folk på agernplukst, hver med en pose bundet om livet. Der blev samlet i tøndevis, og høsten var et meget vigtigt vinterfoder til får, svin og kalkuner (Bornholm; 51). – Under 2. verdenskrig blev det tilrådet at samle agern som svine-, heste- og fjerkræfoder, men fik løns for mange knuste agern i blødfoderet, blev æggeblommen mørk (52). Sml. bøg bd. 2. – Bladene kunne bruges som vinterfoder til får (1790; 53).

I dyrtid og efter misvækstår blev egens frugter brugt til brød, men modne kunne de give kolik og forstoppelse (54); Ingen gider æde agern, når han har brød (o. 1700; 55). 1916–18 skulle skolebørnene i Sundeved efter tysk ordre samle agern til at drøje brødkornet (56). – »Det er ikke usædvanligt i landsbyen, på de tider, hvor agern er til, at stege dem i den hede aske lige som [ægte] kastanier og så æde dem for lyst« (1648; 57). – Af ristede agern fik man en sine steder meget populær kaffeerstatning, se s. 283.

LITTERATUR: (1) 696 345f jf. 488 1,67, 1007 1896,75ff; (2) 301 28; (3) 488g 4,12; 830 3,57f; 941e 150f (1840); 1009 ny rk. 1,1939–42,135 (1848); (4) 66 1656,2,347; 510 1,513; (5) 1010 28,1940,37; (6) 949 105f 948; 879b 350; 991 1889,174; (7) 170 1816,37; 891 11; (8) 949 7f, 11; 952 1,29; (9) 476 166f; 245 nr. 11,1888; (10) 75b 80,112; (11) 66 1,149f og 2,37, 70ff,132,267,347; (12) 677 1758,422f; 57 1,1803,13; 355 1932,326; (13) 675 4,166ff; (14) 924 1,1798,366f; (15) 75 1,80f; (16) 57 2,1803,445; 688 2,1805,297, 308; (17) 413 84; (18) 1018 27/5 1847; (19) 524 14/10 1954; (20) 792 4,1794,169f,357; 57 2,1803,445; 825 157; (21) 263 1914,31,42,44f,51,55; (22) 339 27 jf. 35; (23) 794 5.8,1947–48,79; (24) 930b 2.2,1963, 880,902; (25) 931 1,19,21,217f jf. 594 1,139; (26) 145 285f; (27) 123 1,62,82f og 2,108; (27b) 357 117f; (28) 369 136; (29) 25 140; (30) 1008 6,1937–38,37; (31) 1014 7,1914,134; (32) 996 7,1938,167f og 4,1939,18f; (33) 568 74,161; (34) 879b 187f; (35) 175 22,1937, 271–98; (36) 728c 5,344; (37) 996 17,1952,11; (38) 145 286; 175 22,1937,271–78; (39) 836 5,1919,127; (39b) 949 20; (40) 355 1932,326f; (41) 245 nr. 9, 1888; 183 3,235; (42) 739 2,664 jf. 194 3,1790,197; (43) 306c 92; (44) 634 18753; (45) 182 3.3,27 sml. 512 1897,25f (knuste agern + klid); (46) 514 1843, 148; (47) 512 7,1874,636; (47b) 949 106; (48) 512 6, 460,520; (49) 634 12022,12130,15446,14741; 941f 114; 19 273; (50) 836 26,1940,138; (51) 449 1936,24 og 1938,44; (52) 921 29,1917,232; 916 494; (53) 194 3, 197; (54) 739 2,664; (55) 586 1,98; (56) 634 13408; (57) 697 389; (58) 792 4,1794,84.

MINDETRÆER, BYTRÆER

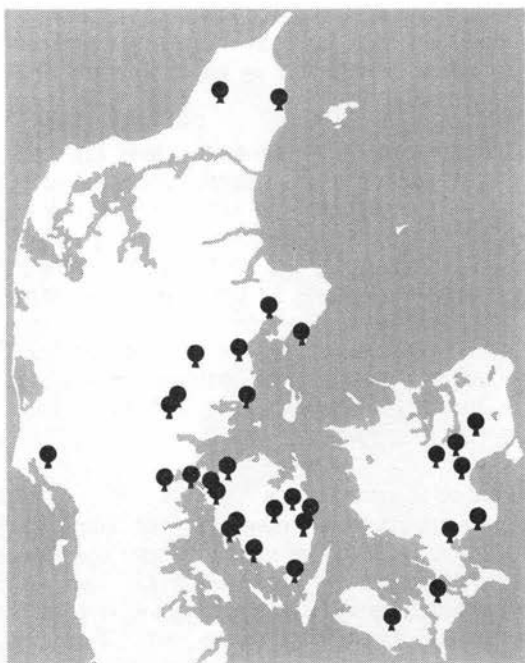
Egen er som et monumentalt og længelevende træ ofte blevet plantet til minde om historiske begivenheder. – Frederik VII plantede en eg på de danske dragoners grav, som faldt under sven-skernes storm på Fredericia 1657 (1). En kæmpe-eg i Østergade, Hesselager SØFyn, blev plantet til minde om stavnsbåndets løsning 1788; i samme anledning plantede greverne Schimmel-mann, Bernstorff og Reventlow hver et »friheds-træ« i Sølyst park. Da gården Fiskerup ved Bra-hetrolleborg brændte 1807, satte man et egetræ på lerovnsens plads (2).

I Slesvig-Holsten blev efter krigen 1848–50 plan-tet *dobbeltege* lænket parvis sammen med jern-kæder eller -bånd som symbol på hertugdøm-mernes samhørighed med Tyskland (3). Lægen J. J. Grauer, Åbenrå, plantede foråret 1851 en eg til minde om oprørets nedkæmpelse i Holsten; om træet blev sagt, at lægens hus (bygget 1769–70) ville brænde, hvis egen gik ud eller man fældede den (4). Efter Tysklands sejr over Frankrig 1871 blev plantet »fredsege« flere steder i Angel, således i Brarup skov. Som et mod-træk anbragte en dansksindet mand et kastanie-træ ved sit hus; da »fredsegen« nogle år senere sygnede hen, fik han skyld for at have ødelagt dens rødder. Man sagde, at han efter døden gik og vogtede kastanien om natten, for at tyskerne ikke skulle fælde den (5).

1892 blev i Havdrup ved Roskilde plantet en eg til minde om folketingsvalget, der fældede Hø-rup i valgkredsen Køge, hvorefter Alberti ryk-kede ind (6). Til minde om den nye grundlov af 5. juni 1915, som gav kvinderne valget, plante-des mange steder – oftest af kvindeforeninger – en *grundlovseg*, *mindeeg* eller *Kvindernes Eg*. Det gjaldt bl.a.

Jylland: ved Sæby jernbanestation, i anlægget »Lunden« Vrå sogn, i Åle, Tørring, ved Mørke højskole, på Viby torv, i Ebeltoft skov, i Gylling og Varde, på Koldinghus slotsbanke; på Him-melbjerg blev en allerede tilstedeværende eg valgt som »Kvindernes Træ«;

Fyn: i Gelsted, på Middelfart Fisketorv (fældet), i Udby ved Nr. Åby, Glamsbjerg, Nymark, Flemløse, ved Rønninge kirke, på Nyborg Strand, i Frørup, Årslev og ved Fåborg; i Tro-ense på Tåsinge ville *Kvindeegen* ikke trives,



der blev sagt, at mændene hver aften tissede på træet;

Sjælland: ved Roskilde højskole, i Veksø, Engel-strup, Ll. Skensved og Kisserup; foran forsam-lingshuset i Jørlunde, plantet 1920 af veteran fra 1864; i Ll. Torøje er Grundlovsegen samtidig bystævnetræ;

i Nr. Alslev på Falster og Bangs Have ved Ma-ribo. – (7).

Efter Nordslesvigs genforening med Danmark 1920 blev ved mange mindesten eller alene plan-tet en eg (8), således (Jylland): Vrå, Myrlund, Hellum, Ø. Tveden (gårdhave), V. Hassing, Ars, Paulholm, Favsing, Albøge, Gern, Ringkloster, Alling, Sdr. Onsild, Tulstrup, Haderup, Krag-søhus, Kastrup; (Fyn): Glavendrup, på Bregne-bjerg ved Dalby, Strynø, Marstal havneplads; (Sjælland): Slagslunde, Skåvinge (præstegårds-haven), Jørlunde, Kisserup, Lyngby, Jørløse, Mulstrup, Skuderløse og Udby ved Vordingborg (9).

Under en eg midt i Skibbinge SSjælland skal Valdemamerne have holdt ting (10), og under »Tingtræet«, en stor eg i Kværkeby ved Ring-sted, samledes bønderne i gamle dage til byting; fredet af det offentlige (11). På Hjortø kaldtes til bystævne »under egen«, øens eneste skovtræ (12). En eg var bytræet i Rostrup (13). og mid-

sommertræet i Toreby Lolland (14). – På Bornholm (1815) blev holdt St. Hans fester omkring en gammel majestætisk eg på en eng ved Helligdommen (15).

LITTERATUR: (1) 930b 8.3,1964,869; (2) 783b; (3) 357 19,24,90,157,172; 236 16/4 1909; 416 nr. 4, 1958; (4) 236 7/9 1950; (5) 885 14,1937–38,130; (6) 953 91; (7) 930b 6.1,1960,345,904,925 og 8,1964, 351; 455 10/6 1965; 280 13/11 1965; 602 26/11 1953; 930b 5,1956,252; 5.1,1956,443; 953 91; 930b 2.3,1960,1152; 1009 ny rk. 4, 1953–54, 285; 107 1965; 418 11; (8) 296 nr. 43,1946; (9) 953; (10) 161 1906/23: 605; (11) 849 22/6 1939; (12) 339 258; 161 1906/43: 1047 (1926); (13) 488f 1,15; (14) 546 24,1936, 147; (15) 92 32,1949,142.

STORE OG NAVNGIVNE EGE

Et par egetræer på kirkegården ved Tårs kirke NØLolland skal ifølge sagnet stamme fra dronning Margrethes tid (1353–1412; (1); hun skal have plantet en eg bag Dronninglund slot, Margrethe II gjorde det igen 1976. Tæt ved Brændegård sø på SFyn stod til o. 1870 resterne af Danmarks »ældste« træ, i hvis hulhed 22 høstfolk engang søgte ly for regnbyge (2). Jyllands »største« eg ved Sønderskov hovedgård væltede 1953 på grund af ælde (3). I Gyldensteen park ved Bogense stod 1841 en af Fyns største ege. Skel mellem skove blev markeret på store ege eller bøge; det hed at *grime* (gammeldansk grima = sætte mærke på træ), og træerne kaldtes *grimeege*, *grimebøge*; Grimseg er 1465–1513 nævnt på Århus bys markskel (4).

LITTERATUR: (1) 546 28,1940,53,55; (2) 879b 358, 879,172; (3) 631 2/10 1953; (4) 252 1930,68 (NJylland 1661); 148 12,8.

En lang række egetræer fik navn på grund af høj alder, en usædvanlig størrelse og form, efter voksestedet, lokale traditioner knyttet til dem eller af andre årsager.

1 *Absalons Eg* ved Jægerspris skovfogedbolig, vel fordi man mente træet levede allerede på Absalons tid (1100-t); faldt o. 1960, men rodskud bevaret (107).

2 *Absalons Træ* ved Sorø akademi; 1883 var kun en ruin tilbage. Navnet af samme grund som nr. 1 (338 95).

3 *Adam og Eva* i Kristianssæde skov Lolland, på tidligere festplads, hvor der blev holdt store folkemøder; ved siden af førstnævnte stod egen (Vaupell 1863, 137: en bøg) Eva, skovens største træ. Adam faldt 1944, Eva længe forinden,

vist ødelagt af lynnedslag (808 1887; 175 13,1928,236; 551 4/10 1965).

4 *Adam og Eva*, to meget store og gamle ege ved Svanesøen i Knuthenborg park (269b 2, 1937,352).

5 *Adam og Eva* ved alleen til Corselitze hovedbygning (Falster) blev navngivet af generalmajor C. F. Classen, som 1768 købte godset. Adam var ca. 375 år, da træet væltede 3/3 1956, det indeholdt ca. 75 m³ vedmasse. Det mindre, men sikkert lige så gamle nabotræ Eva står tilbage, i nærheden er plantet en ny Adam (64 6/3 1956; 107).

6 *Ambrosiusegen* ved Valdemarslot på Tåsinge, opkaldt efter digteren Ambrosius Stub, der til 1752 var skriver på slottet og ofte skal have siddet og læst eller digtet under træet. Navnet er ret sent hæftet til egen, som menes at være ca. 700 år gammel; det var ukendt i 1823 (339 139f; 645 36 (digt).

7 *Apotekeregen* i Vesterborg apoteks have VLolland (175 13,1928,224).

8 *Ashøjegen* ved Gl. Køgegård.

9 *Askestorn* i Ibsker sogn Bornholm, nu (1951) en eg benyttet som sømærke, men oprindelig vel en tjørn (148 10,391).

10 *Assistentens Eg* ved Kristianssæde Lolland (107 1964).

11 *Baggers Eg*, Trætteskoven i Toreby Lolland, opkaldt efter forpagter på det nærliggende Alstrup. Forsvundet (551 4/10 1965; 107).

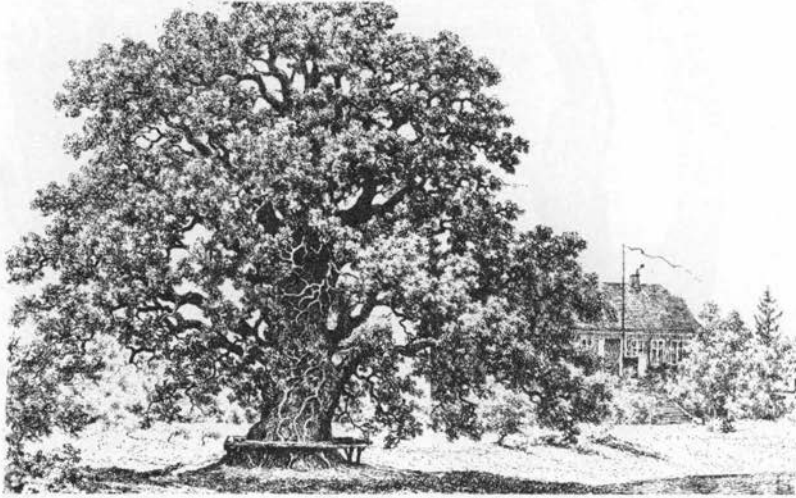
12 *Baggesens Eg* i Koroden ved Kristianssæde Lolland; stammen var 6.25 m i omkreds og hul, i den og kronen lod greve C. D. Reventlow indrette et lysthus med bord, bæk og vindue til digteren Jens Baggesen, som her september 1787 skrev »Landforvandlingen« (om Stavnsbåndets nært forestående løsning): Her i egens tempel-hvalte hjerte, · stille som det skjul, der gemmer mig · rensset for hver plet af jordisk smerte, · helliget i fryd jeg hører dig. – I selve kammeret efterlod han et digt:

Dit simple ly, ældgamle eg, os lære · naturens bud i vår og høst at ære.

Rester af værelset fandtes endnu 1863. Træet faldt i sidste halvdel af 1800-t, og efter den ægte Baggesens Eg's forsvinden overførte man navnet til »Danmarks trediestørste eg« ved Ryde station (949 137; 417 1862–63,429f; 808 1887; 175 13, 1928,229f; 546 15,1927,127; 488j 3,272).

Baggesens Eg ved Kristianssæde. Træsnit efter tegning af maleren Aagaard Lytzen i Illustreret Tiden- de 27-9-1863.





Bolleregen. Illustration fra Axel Schovelin: Mærkelige gamle danske Træer, 1881-91. Jagt- og Skovbrugsmuseet, Hørsholm.

13 *Baronegen* i Horseskov på Tåsinge; efter en barons ønske måtte træet ikke fældes; nu ukendt (161 1906/23: 1044, optegnet 1924; 107).

14 *Bedstefars Stol* s.f. Orehøj i Nærumskov; gammel mand, som dagligt vandrede i skoven, hvilede sig på en udvækst nederst på stammen; forsynet med metalplade: Værn Bedstefaders Stol (omtalt i rejsefører 1904).

15 *von Bergens Eg* i Sønderskov ved Åbenrå 21/2 1795 blev en skovrider Andreas von Bergen skudt af krybskytte ved træet (930 4. udg. 9,1930,406; Skoven 1974,193). Identisk med nr. 91.

16 *Bergmanns Eg* mellem Gl. Skovridergård og Valsøllilegård, opkaldt efter godsforvalter på Skjoldenæsholm (107 1965).

17 *Berteleegen*, stor gammel eg på Hallebjerg nær Bertelegården i Ibsker sogn Bornholm (148 10,392).

18 *Birte Daells Ege*, nyplantning i Døndalen mellem Allinge og Gudhjem; B. D. testamenterede pengene til Danmarks Naturfonds køb af Døndalen.

19 *Bispens Eg* stod på mark ved Skellerup, Silkeborgegnen; en bisp skulle, forfulgt af en tyr, have reddet sig op i træet (488i 3,377).

20 *Bolleregen* i parken til Boller slot, Horsensegnen; 1887: »sikkert Jyllands ældste og største (tykkeste) træ«, men hul fra rod til top (808; 175 11,1926,57,59 (1918)).

21 *Bondeegen* ved Vemmetofte, var o. 1880 22.7 meter høj og 5.46 meter i omkreds. Forsvundet (811 1,504; 107 1965).

22 *Borup Kirke*, ruin af ældgammel eg i Borup

Ris, Gunderslevholm dyrehave nær Tystrup sø; »formentlig har den store hulhed givet den tilnavn af kirke« (949 135), måske står den på en gammel offerplads (19 270; 296 76,1960,123); »sent i maj løfter den krøblede jätte sin tynde fane af okkergult løv. Den har kun én levende gren, stikkende lige til vejrs som en fakirs stivnede arm. Træstammen er hul og åben i den ene side. Grotten minder om absiden i en kirke ... Men navnet kommer nok ikke bare af denne lighed. Ordet kirke har andetsteds været brugt om banker og store sten, hvori der hænger hentørrede minder om dyrkelse« *Martin A. Hansen* (333h 19).

23 *Bregneegen*, kæmpeeg i Nordskoven ved Jægerspris; der gror mange bregner, hindbær o.a. i kronen (948b 47).

24 *Brudeegen* ved Husbygård v.f. byen Slesvig; her skulle alle brudepar fra Husby og Skovby undervejs til eller fra St. Michaelis kirke gøre holdt og drikke et glas vin, ellers blev ægteskabet ikke lykkeligt (949 144; 161 1906/23: 3345, optegnet 1940 og 1944); iflg. en anden forklaring skal et brudepar her være dræbt af lyn (357 30). Under krigen 1848-50 skal en dansk dobbeltpost have skjult geværene ved træet og flygtede, da prøjserne nærmede sig (357 24 jf. 172).

25 *Brudeegene* står i karakteristiske rækker i Sønderskov på Als og vidner om den s. 274 omtalte forordning.

26 *Brænderupvængeegen* i skoven af samme navn ved Gudbjerg SFyn; ca. 30 m høj, i brysthøjde næsten 6 m i omkreds, anslås til ca. 450 år. Blev o. århundredskiftet lysstillet af skovens